

професор, д.е.н. Ястремська О.М., викладач Близнюк Т.П.

Харківський національний економічний університет

ОЦІНКА ІННОВАЦІЙНОЇ СПРИЙНЯТЛИВОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. Досліджено характеристику «інноваційна сприйнятливість підприємства» як одну з особливостей його внутрішнього стану. Запропоновано методичний підхід до якісної та кількісної оцінки інноваційної сприйнятливості конкретного підприємства на основі аналізу стану його внутрішнього середовища.

Ключові слова. Інноваційна діяльність підприємства, інноваційна сприйнятливість підприємства, внутрішнє середовище підприємства, інтегральний показник внутрішнього середовища підприємства.

I. Вступ. Проблема створення умов для ефективного розвитку та економічної сталості залишається на сьогодні однією з найактуальніших питань для кожного з вітчизняних підприємств та економіки країни в цілому. Одним з найбільш ефективних напрямків інтенсивного розвитку суб'єктів господарювання є стимулювання та активізація інноваційної діяльності підприємства в умовах господарської системи України.

Інноваційна сприйнятливість підприємства є однією з основних його характеристик, яка поєднує у собі сукупність визначальних властивостей інноваційної діяльності та здатність підприємства вигідно для себе використовувати вплив динамічного зовнішнього середовища та можливості, які існують у його внутрішньому середовищі. Саме це дозволяє використовувати інноваційну сприйнятливість як потужний інструмент у процесі прийняття управлінських рішень щодо інноваційної діяльності кожного окремого підприємства.

II. Постановка задачі. Дослідженням інноваційної сприйнятливості підприємства займалися такі провідні вітчизняні та закордонні вчені, як В. Аньшин, А. Дагаєв, В. Гриньова, Н. Круглова, Н. Масленікова та ін. Однак

певні теоретичні та науково-практичні проблеми, пов'язані з оцінкою інноваційної сприйнятливості підприємства розроблені ще недостатньо повно.

Метою даного дослідження є визначення сутності інноваційної сприйнятливості підприємства та розробка методичного підходу до якісної й кількісної оцінки інноваційної сприйнятливості промислового підприємства.

III. Результати. Інноваційна діяльність як одна з основних підсистем підприємства у повному обсязі має комплексний, системний характер і, тому охоплює такі види роботи, як пошук ідей, ліцензій, патентів, кадрів, організацію дослідницької роботи, інженерно-технічну діяльність, яка об'єднує винахідництво, раціоналізацію, конструювання, створення інженерно-технічних об'єктів, інформаційну та маркетингову діяльність. Усе це створює прогресивні умови для інноваційного розвитку та активізації інноваційних процесів. Тобто інноваційна діяльність розглядається як сукупність робіт, які виконуються певними організаційними структурами від зародження ідеї, її розроблення і до комерціалізації в умовах конкуренції.

Існування і розвиток підприємства як відкритої системи залежать від характеру взаємозв'язків із системою, в якій функціонує підприємство тобто від його зовнішнього і внутрішнього середовища. Такі відносини визначають динамічний характер рівноваги в процесах обміну підприємства із матеріальним середовищем, людськими й інформаційними ресурсами тощо. Знаходячись у тісній взаємодії із зовнішнім середовищем, підприємство відчуває численні впливи – як прямі, так і непрямі – з його боку. Одночасно підприємство має внутрішнє середовище, що знаходиться у взаємозалежності з факторами зовнішнього середовища.

Результатом діяльності економічних агентів різних таксономічних рівнів: держави в цілому (зовнішнє макросередовище); регіонів, як її складових (зовнішнє мезосередовище); підприємств (внутрішнє середовище) є створення суспільного (колективного, індивідуального) блага [16]. Однак першопричиною того чи іншого стану зовнішнього середовища є вплив саме підприємства як елементарної складової економічної системи більш високого рівня [6].

Особливості взаємодії й взаємовпливу зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства представлено на рис. 1.

Одним з основних факторів, який визначає конкурентоспроможність підприємства в умовах динамічного зовнішнього середовища, є високий рівень сприйнятливості до інновацій. Саме управління інноваційною сприйнятливістю дозволяє підприємству пристосовуватися до зовнішнього середовища через урахування змін факторів зовнішнього та внутрішнього середовища [11]. Зниження інноваційної сприйнятливості призводить до погіршення ринкових позицій, зниження обсягів реалізації та втрати можливостей для подальшого розвитку підприємства. Саме тому на підприємствах розвинених країн достатньою умовою активізації інноваційної діяльності підприємства є високий рівень його інноваційної сприйнятливості. Від якості організації цього процесу залежить якість прийнятого рішення з адаптації організації до змін зовнішнього середовища [14], оскільки зміни у зовнішньому середовищі призводять до появи нових реалій управління [10].

Інноваційно-сприйнятливе підприємство використовує будь-які зміни зовнішнього середовища лише з вигодою для себе. Для цього потрібне систематичне вивчення змін, які можуть обернутися на нові можливості [3; 4; 10]. Аналіз зовнішніх факторів дозволяє визначити ефективне інноваційно-сприйнятливе підприємство як суб'єкт, який здійснює специфічну процедуру координації для здійснення взаємозв'язку двох форм – зовнішнього середовища та підприємств.

На основі проведеного нами аналізу різних точок зору на сутність поняття «інноваційна сприйнятливість підприємства» [2; 5; 7-9; 11; 13; 15] запропоновано під інноваційною сприйнятливістю підприємства вважати ступінь готовності, зацікавленості та можливості підприємства постійно оновлювати фактори внутрішнього середовища шляхом виявлення інновацій, їх розрізнення за ознаками та оцінки необхідності їх впровадження з метою підвищення конкурентоспроможності.

Рис. 1. Взаємозв'язок середовища підприємства з його інноваційною сприйнятливістю

Інноваційна сприйнятливість підприємства, на нашу думку, визначається такими складовими, як: технологічна специфіка підприємства (ступень інтегрованості технологічного процесу і можливість його вдосконалення); технологічний рівень підприємства (сукупність технологічних укладів); ємкість ринку і перспективи продукту; фінансове становище підприємства; технологічні можливості підприємства (наявність технологічної бази); ринкова стратегія підприємства; суб'єктивні чинники (підприємливість та гнучкість керівництва тощо); стадія життєвого циклу підприємства.

Запропоновано якісно та кількісно оцінювати інноваційну сприйнятливість конкретного підприємства на основі інтегрального показника внутрішнього середовища підприємства (ІП_{ВС}), який висвітлює стан його інноваційної діяльності (табл. 1).

Таблиця 1

Послідовність розрахунку інтегрального показника внутрішнього середовища підприємства

№ з/п	Етап	
	назва	сутність
1	Відбір та обґрунтування показників внутрішнього середовища підприємства	1) система показників інноваційної діяльності; 2) технологічна рівень підприємства
2	Визначення рівня значимості показників	Проведено методом рангової кореляції, за такими етапами: 1) наявність анкети; 2) вибір групи експертів для анкетування; 3) проведення анкетування; 4) аналіз результатів анкетування
3	Врахування рівня значимості показників	Векторна оцінка: $f(X) = (C_1 f_1(X), C_2 f_2(X), \dots, C_n f_n(X)),$ де $f_i(X)$ – нормоване значення i - того часткового показника; C_i – ваговий коефіцієнт i - того часткового показника
4	Побудова функції згортки, що дозволяє вирішити задачу оптимізації	$F(X) = \sum_{i=1}^n C_i f_i(X),$ де C_i – ваговий коефіцієнт i - того часткового показника; $f_i(X)$ – нормоване значення i - того часткового показника
5	Апробація функції згортки та аналіз результатів	Розрахунок інтегрального показника конкретного підприємства

Π_{BC} розраховується шляхом адитивної згортки компонентів векторного критерію [1]:

$$F(X) = \sum_{i=1}^n C_i f_i(X),$$

де C_i – ваговий коефіцієнт i – того часткового показника;

$f_i(X)$ – нормоване значення i – того часткового показника.

Часткові показники, які використані для оцінки інноваційної діяльності підприємства належать до методики «Відслідкування динаміки основних економічних показників роботи стратегічно важливих підприємств і підприємств-монополістів (на основі індивідуального моніторингу підприємств)» розділ інноваційна діяльність [12], розробленої для Міністерства економіки, наведені на рис. 2.

Рис. 2. Система показників інноваційної діяльності підприємства

Розрахунок інтегрального показника Π_{BC} можна проводити, починаючи з 2003 року, оскільки у цей рік була введена необхідна для вхідної інформації форма звітності – № 1 інновація.

На основі розрахованого інтегрального показника визначається якісний рівень впливу внутрішнього середовища підприємства на його інноваційну сприйнятливість:

– прогресивне сприйняття (+), коли $П_{ВСП}$ знаходиться в інтервалі: для машинобудування (0,700; 1,000]; для легкої промисловості (0,600; 1,000]; для хімічної промисловості (0,670; 1,000];

– байдужість (+/-) – $П_{ВСП}$ знаходиться в інтервалі: для машинобудування (0,480; 0,700]; для легкої промисловості (0,280; 0,600]; для хімічної промисловості (0,320; 0,670];

– консервативне сприйняття (-) – $П_{ВСП}$ знаходиться в інтервалі: для машинобудування [0,000; 0,480]; для легкої промисловості [0,000; 0,280]; для хімічної промисловості [0,000; 0,320].

Визначення інноваційної сприйнятливості підприємства надає можливість обґрунтувати рекомендації та пропозиції щодо її підвищення шляхом використання можливостей внутрішнього середовища підприємства і умов зовнішнього середовища, що в свою чергу дозволяє активізувати та стимулювати активізацію інноваційної діяльності підприємства.

IV. Висновки. На основі проведеного дослідження сутності характеристики інноваційна сприйнятливості підприємства та результатів розробки методичного підходу до оцінки інноваційної сприйнятливості підприємства зроблені наступні висновки:

1. Інноваційна сприйнятливості підприємства – це ступінь готовності, зацікавленості та можливості підприємства постійно оновлювати фактори внутрішнього середовища шляхом виявлення інновацій, їх розрізнення за ознаками та оцінки необхідності їх впровадження з метою підвищення конкурентоспроможності.

2. Використання запропонованого методичного підходу дозволить кількісно оцінити стан внутрішнього середовища конкретних підприємств машинобудівної, легкої та хімічної промисловості, а також визначити якісний вплив внутрішнього середовища підприємства на його інноваційну сприйнятливості.

Література

1. Анфилатов В.С. и др. Системный анализ в управлении: В.С. Анфилатов, А.А. Емельянов, А.А. Кукушкин; Под ред. А.А. Емельянова. – М.: Финансы и статистика, 2003. – 368 с.
2. Бизнес-словарь. Справочно-информационный ресурс поддержки предпринимательства. / <http://www.businessvoc.ru>.
3. Близнюк Т.П. Инновационная деятельность предприятия и ее составляющие // Бизнес-информ. – 2007. – № 9(1). – С.71-74.
4. Близнюк Т.П. Інноваційна сприйнятливість підприємства // Конкурентоспроможність та інноваційний розвиток України: проблеми науки та практики: Тези доповідей міжнародної науково-практичної конференції 23-24 жовтня 2007 р. – Х.: ВД „ІНЖЕК”, 2007. – С.125-127.
5. Гриньова В.М. Організаційні проблеми інноваційної діяльності на підприємствах: Монографія/ В.М Гриньова, В.В. Власенко – Х.: ІНЖЕК, 2005. – 200 с.
6. Завадський Й. Вплив регулювання на природу циклічності макросистем/ Й. Завадський, В. Попова// Економіка України. – 2004. – № 6. – С.20-25.
7. Инновационный менеджмент: Учеб. пособие / Под ред. В.М. Аньшина, А. А. Дагаева. – М.: Дело, 2003. – 528 с.
8. Краснокутська Н.В. Інноваційний менеджмент: Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 2003. – 504 с.
9. Круглова Н.Ю. Инновационный менеджмент: Учебное пособие. 2-е изд., доп. – М.: Издательство РДЛ, 2001. – 352 с.
10. Лепейко Т.І. Інноваційний менеджмент: Навч. Посіб./ Т. І. Лепейко, В. О. Коюда, С. В. Лукашов. – Х.: ІНЖЕК, 2005. – 440 с.
11. Масленникова Н.П. Управление развитием организации. – М.: Центр экономики и маркетинга, 2002. – 304 с.
12. Офіційний сайт Міністерства економіки України / <http://www.me.gov.ua>.
13. Фильберт Л.В. Оценка инновационного потенциала предприятий // Экономика региона. – 2007. – №12. / <http://www.inforeg.ru/eni/artList.asp?j=15&id=0220611276&idfull=0420700036>.
14. Яковец Ю.В. Циклы. Кризисы. Прогнозы. – М.: Наука, 1999. – 447 с.
15. Ястремська О.М. Визначення сприйнятливості промислових підприємств до розвитку // Управління розвитком. – 2005. – №3. – С.60-65.
16. Ястремська О.М. Інвестиційна діяльність промислових підприємств: методологічні та методичні засади. – Х.: ХДЕУ, 2004. – 472 с.